

Література

1. Вітюк Н.Р. Психологічні особливості формування комунікативних здібностей у майбутніх вчителів: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. - Рівне, 2002. - 20 с.
2. Мацько Л. І. Риторика: навч. посібник /Л. І. Мацько, О. М. Мацько - К.: Вища шк., 2003.
3. Медведева Є. Формування комунікативної культури бібліотечних працівників / Є. Медведева // Бібл. вісн. - 2002. - N 6. - С. 52-55.
4. Онуфрієнко Г. С. Проблеми формування культури професійно-службового вербального спілкування в системі сучасної вищої школи / Г. С. Онуфрієнко // Сучасні проблеми підготовки інженерних кадрів: 36. наук. пр. наук.-метод. конф. 28-30 жовт. 1997 р. - Запоріжжя, 1997. - С.33-35.
5. Основы теории коммуникации: Учебник/ Под ред. проф. М.А.Василика. - М.: Гардарики, 2006.
6. Ромашевский Ю. «...плюс риторизация всего образования» /Ю. Ромашевский//Зеркало недели. - 2009. - N° 2 - 3. - С. 17.
7. Сагач Г. М. Золотослі: навч. посів, з риторики для серед, і вищ. навч. закладів України /ГМ. Сагач. - К.: Школяр, 1998. - 4.1. - 1998.
8. Сагач Г. Філософсько-дидактичні проблеми сучасної риторики: інноваційні аспекти / Г. Сагач // Економіка освіти: 36. наук. пр. Н.-д. центру «Економіка вищої освіти» НДІ Вищої освіти АПН України. - Тернопіль, 2001. - Т.1. - С. 272-274.
9. Сіропопко С. Історія освіти в Україні/ С. Сіропопко. - К.: 2001.
- Ю.Тимченко І. І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. -Х., 2001. - 20 с.

УДК 658.336:656.7.071:37.015.3(045)

І.В. БОРЕЦЬ

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ В АВІАЦІЙНОМУ ВНЗ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація: Стаття присвячена розгляду окремих психолого-педагогічних аспектів формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з транспортних систем.

Ключові слова: ВНЗ, гуманізація, компетентність, професійна компетентність, управлінська компетентність, фахівці з транспортних систем, управлінська діяльність.

Аннотация: Статья посвящена рассмотрению отдельных психолого-педагогических аспектов формирования управленческой компетентности будущих специалистов транспортных систем

Ключевые слова: ВУЗ, гуманизация, компетентность, профессиональная компетентность, управленческая компетентность, специалисты по транспортным системам, управленческая деятельность.

Annotation: The article is devoted to considering specific psychological and pedagogical aspects of formation of management competence of future specialists of transport systems.

Keywords: Institute of higher, humanizing, competence, professional competence, management competence, specialists of transport systems, management activity.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки, її загальна інформатизація, використання високих технологій кардинально змінили зміст професійної діяльності майбутніх фахівців взагалі і з транспортних технологій зокрема, її відповідності реаліям сьогодення.

Особливого значення набуває проблема зміни технократичного стилю мислення, яке характеризується алгоритмічністю, односторонністю та універсальністю

завдань, що мають визначені технічні рішення, гуманістичним, яке розглядає світ в усій своїй цілісності, багатогранності та невизначеності. Фахівець з технократичним стилем мислення не в змозі прогнозувати деякі альтернативні наслідки прийнятих рішень, тому що для технократа людина виступає не суб'єктом, вододіючим свободою волі, а простим об'єктом маніпулювання, виступаючи лише в якості деякого «фактору», який допомагає або заважає виробляти потрібну технологію.

Основним стратегічним напрямком розвитку вищої технічної освіти, мета якої полягає у вихованні інженера не тільки як професіонала, але і як творчої особистості, наділеної високими соціально-психологічними та інтелектуальними якостями, є гуманізація та гуманітаризація вищої технічної освіти, тобто, як відзначає М.Є. Добрускін, «необхідна нова професійна та соціально-психологічна модель інженера-гуманіста, яка відповідає часові» [4, с.40-41].

Звідси витікає, що інженер-менеджер транспортного підприємства має вирішувати виробничі задачі на основі гармонійного підходу, інтегруючи у собі технологічну (інженерну) та управлінську (гуманістичну) складові.

Становлення в Україні ринкової моделі господарювання зумовлюють формування нових, більш жорстких вимог до управлінської компетентності сучасних фахівців, переосмислення процесу їх професійної підготовки. Адже від випускників вищих технічних навчальних закладів все частіше очікується не лише готовність до управлінської діяльності (на основі професіограм), а й інтегровані наявність певних здібностей, умінь та навичок.

Аналіз стану досліджень і публікацій з проблеми. Результати фундаментальних досліджень окремих важливих аспектів проблеми управлінської підготовки майбутніх фахівців відображені в роботах таких учених як Т.М. Мацевко [8] що досліджував психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх магістрів військово-соціального управління; структуру й умови розвитку в них управлінської компетентності та особливості розвиненості її психологічних компонентів; О.Г. Романовський [10], який на основі системного аналізу тезетично обґрунтував й експериментально перевірів концепцію підготовки майбутніх інженерів до управлінської діяльності в умовах ринкової економіки, спрмовану на розв'язання проблеми дефіциту сучасних управлінських кадрів для нашого суспільства, подолання кризи і забезпечення сталого соціально-ітконок ічного розвитку України; В.І. Свистун [12], яка виявила особливості розвитку процесу підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності що зумовлені впливом політичних, економічних й соціальних умов та неоіх ідгсто наповнення сучасними знаннями змістовного компонента цієї підготовки ь основі особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів.

Однак ці та інші дослідження залишають поза увагою проблему формування управлінської компетентності спеціалістів транспортного профілю.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з транспортних систем.

Виклад основного матеріалу. Для формування управлінської компетентності майбутнього фахівця з транспортних систем, спочатку, розглянемо специфіку діяльності даної галузі. На основі паспорта спеціальності 05.22.01 «Транспортні системи» (Затверджено постановою президії ВАК України від 27.06.2000 р. №2 - 08/6) - це галузь науки і техніки, яка займається дослідженням закономірностей, що визначають умови раціональної організації транспортного обслуговування та транспортних процесів і охоплює проблеми формування та забезпечення ефективної роботи складових елементів транспортного комплексу, розвитку його матеріально-технічної бази - мережі шляхів сполучення, транспортних, складсь-

ких і перевантажувальних засобів. Ці та інші особливості даної галузі дозволяють, на наш погляд, розглядати інженерів з транспортних систем як менеджерів, які організовують ефективне функціонування транспортних систем, керують процесами узгодженої взаємодії усіх видів транспорту та організації обслуговування клієнтів.

Транспортні підприємства, ефективність функціонування яких у швидкозмінних умовах ринкової економіки, насамперед, залежить від управлінського потенціалу керівників, як вирішального фактора досягнення успіху, а точніше, тих «...їх якостей, які використовуються в процесі виробництва і визначаються терміном «компетентність» ...» [13, с. 28], вимагають підвищення управлінської компетентності майбутніх фахівців, що, в свою чергу, ставить перед системою вищої освіти, як загальну проблему, підготовку спеціалістів принципово нової якості.

Для вирішення поставленої проблеми в межах нашого дослідження, перш за все, розкриємо сутність понять «компетентність» і «професійна компетентність», з'ясуємо їх роль при формуванні управлінської компетентності у майбутніх фахівців з транспортних систем.

Компетентність 2 слово латинського походження [competens ? відповідний], що означає:

- «... характеристику людини, яка виражається в наявності у неї знань, умінь і навичок, достатніх для вирішення будь-якої проблеми, захоплення тим чи іншим видом діяльності» [7, с. 67]. Використовуючи це визначення з професійної точки зору для фахівців з транспортних технологій, ми б розглядали захоплення як внутрішню мотивацію для вирішення проблем у конкретній сфері діяльності;

- «... інтегральну якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну і успішну участь у діяльності» [11, с. 139]. В цьому визначенні ми б звернули увагу на те, що управлінська діяльність завжди здійснюється в певній системі стосунків керівника з суб'єктами управління, а це, в свою чергу означає, що вона частіше набуває характеру спільної, а не самостійної діяльності;

- «...психосоціальну якість, яка означає силу і впевненість, що виходить із почуття власної успішності й корисності, які дають людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням» [14, с.203]. Поряд з цією якістю наші майбутні фахівці мають володіти ще й необхідними знаннями, уміннями і навичками, а також мати досвід для ефективної роботи в транспортній галузі;

- «...не тільки професійні знання, навички і досвід у даній спеціальності, але і ставлення до справи, визначені позитивні схильності, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці у даній робочій обстановці» [3, с. 96].

Виходячи із мети нашого дослідження важливим, на наш погляд, є визначення поняття «компетентність», що сформульовано Дж. Равеном, який в зміст цього поняття вкладає специфічну здатність людини, необхідну для ефективного виконання конкретної діяльності в певній предметній галузі, тобто передбачаючи наявність у людини таких якостей, рис і здатностей, як:

- вузькоспеціальні знання;
- особливого роду предметні навички;
- способи мислення;
- розуміння відповідальності за свої дії [9, с. 139].

Аналіз наукової літератури показує, що науковці, які досліджують проблему компетентності в освіті, ще не досягли однотайності у визначенні поняття «ком-

петентність» і дають різні варіанти його трактування. На нашу думку, компетентність фахівця з транспортних систем - це професійні знання, уміння, навички і досвід у даній спеціальності, що проявляється в його творчій здатності та всебічній (особистісній, професійній, психологічній) готовності до ефективного здійснення цієї діяльності та досягненні оптимальних результатів.

Оскільки наше дослідження безпосередньо стосується професійної діяльності майбутнього фахівця з транспортних систем в авіаційній галузі, то, в плані більш поглибленого розуміння поняття «компетентність», певний інтерес представляє трактування науковцями терміну «професійна компетентність», як:

- сукупність професійних знань, а також володіння способами виконання діяльності [6, с. 33];

- особистісні можливості спеціаліста, які дозволяють йому діяти конструктивно в рамках певної професійної компетенції [2, с. 23];

- рівень сформованості у спеціаліста системи психічних якостей та станів, в якому відображається єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення професійної діяльності та здібності (тобто уміння та спроможності) виконувати необхідні для цього дії [1, с. 7];

- єдність теоретичної і практичної готовності фахівця до діяльності [5, с. 45];

- певний рівень знання інженера-керівника технологічних основ виробництва і можливостей наявного устаткування у конкретній сфері його діяльності, розуміння основних чинників забезпечення якості продукції та можливих шляхів її поліпшення, зниження собівартості й підвищення конкурентоспроможності, утримання й розширення своїх позицій на ринку праці [10, с. 190].

Очевидно, наведені визначення професійної компетентності розглядають фахівця, його потреби лише з професійної точки зору. Втім, дослідження проблеми професійної підготовки фахівців свідчать, що сучасний фахівець з транспортних систем має потреби не тільки в суто професійній компетентності, але й у формуванні таких управлінських якостей, які дозволять йому, з урахуванням кон'юнктури ринку праці, власних можливостей і потреб, ефективно конкурувати і реалізовувати свій творчий потенціал.

Про важливість формування управлінських якостей у майбутнього фахівця з транспортних систем свідчить і аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики за напрямом «Транспортні технології», що є складовою галузевого стандарту вищої освіти, на підставі якої ми визначаємо, що для ефективного виконання своїх посадових обов'язків майбутній фахівець з транспортних систем, крім професійних знань, умінь, навичок, здатностей, повинен бути готовим до управлінської діяльності, сутність якої полягає в утворенні у нього таких необхідних мотивів, мотивацій, настанов, досвіду; надання його психічним процесам і якостям таких властивостей і станів, які забезпечують йому можливість ефективно організовувати діяльність організації та оптимально нею управляти.

Таким чином, *управлінську компетентність майбутнього фахівця транспортної галузі* ми будемо розглядати як теоретико-практичну, психологічну та особистісну підготовленість майбутнього фахівця до управлінської діяльності в транспортній галузі, що проявляється у всебічній готовності (професійній та професійно-психологічній) та здатності особистісно і професійно самоактуалізуватися у цій діяльності.

Проведений нами аналіз окремих аспектів психолого-педагогічної проблеми формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з транспортних систем в авіаційному ВНЗ дозволяє висунути такі вимоги до управлінської компетентності інженера-управлінця з транспортних систем: знання та розуміння

природи управлінської праці та процесів управління; знання посадових та функціональних обов'язків управлінця, володіння засобами досягнення мети й підвищення ефективності роботи організації; вміння використовувати сучасну інформаційну технологію та засоби комунікації, необхідні в управлінському процесі; володіння майстерністю управління людськими ресурсами; володіння майстерністю налагоджувати зовнішні зв'язки; здатність до самооцінки, вміння робити правильні висновки й неперервне підвищення кваліфікації з оновленням знань та вмінь.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що формування управлінської компетентності у майбутніх фахівців з транспортних систем буде ефективнішим, якщо на наш погляд, будуть враховані наступні психолого-педагогічні умови:

- чітке визначення концептуальних основ поля професійної підготовки фахівців з транспортних систем;

- використання комплексного теоретико-методичного підходу, у процесі застосування якого можуть бути реалізовані провідні ідеї та положення проблемного, особистісно-орієнтованого та особистісно-розвивального видів навчання, педагогіки співробітництва;

- системний, діяльнісний та особистісний підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців з транспортних систем забезпечують природний прояв інтелектуальної активності та суб'єктивного досвіду студентів у навчальній діяльності, що інтегрує в собі їх інтелектуальні, мотиваційні та особистісні характеристики, оптимальне залучення особистісного потенціалу для формування творчої особистості фахівця транспортної сфери у ВНЗ;

- обґрунтування організаційно-методичних основ формування управлінської компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з транспортних систем як управлінців.

Література

1. Варданын Ю. В. Развитие студента как субъекта овладения профессиональной компетентностью. // Ю. В. Варданын, Т. В. Савинова, А. Н. Якова - С. - СПб., 2003 - 123 с.
2. Горб В. Г. Основная образовательная программа вуза: проблемы и решения // Стандарты и мониторинг в образовании. - 2004. - № 2. - С. 23.
3. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: Монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. - Хмельницький: ТУП, 2002. - 334 с.
4. Добрусккин М. Е. Инженер XXI века: Личность и профессионал в свете гуманизации и гуманитаризации высшего технического образования. -Х.: Рубикон, 1999. - 512 с.
5. Добутько Т. В. Формирование профессиональной компетентности учителя информатики. - Самара: Сам. ГПУ, 1999. - 45 с.
6. Психолого-педагогическое обеспечение подготовки ремесленников-предпринимателей. / [В. Ф. Зеер, В. А. Веденников и др.] - Екатеринбург, 2002. - 215 с.
7. Лососьева Н. М. Саморозвиток викладача вищої школи: Навч. Посібник. - Донецьк: Дон. НУ, 2003 - 67 с.
8. Мацевко Т. М. Психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх майстрів військового профілю : дис... канд. психол. наук: 19.00.09 / Національна академія оборони України. - К., 2007. -203 с.
9. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Пер. с англ. - М.: Козито-Центр, 1999. - 144 с.
10. Романовський О. Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності: Монографія. - Харків: Основа, 2001. - 312 с.
11. Селевко Г. Компетентности и их классификация // Народное образование. - 2004. - №4. - С. 138-143.
12. Свистун В. І. Підготовка майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності: Монографія. - К: Науково-методичний центр аграрної освіти, 2006. - 343 с.

13. Сырятов Н. Внутрифирменные профессиональные стандарты как основа функционирования систем управления персоналом предприятия // *Менеджмент сегодня*. - 2002. - №4. - С. 28-33.

14. Шапар В. Б. *Сучасний тлумачний психологічний словник*. - Харків: Прапор. - 2005. - 203 с.

УДК 39(07):371.3

В.А. ГОНЧАРУК

ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАРОДОЗНАВСТВА

Анотація. В статті йдеться про реалізацію кредитно-модульної системи організації навчального процесу з методики викладання народознавства. Вона передбачає перехід на індивідуально-диференційовану форму навчання, на самостійне виконання студентами визначених програмою завдань. Така організація навчального процесу забезпечує національне виховання студентів, розвиток їхніх творчих здібностей і талантів.

Ключові слова: кредитно-модульна система, навчальний процес, методика викладання народознавства, національне виховання.

Аннотация. В статье идет речь о реализации кредитно-модульнй системы организации учебного процесса с методики преподавания народооведения. Она предусматривает переход на индивидуально-дифференциальную форму учения, на самостоятельное исполнение студентами определенных программой заданий. Такая организация учебного процесса обеспечивает национальное воспитание студентов, развитие их творческих способностей и талантов.

Ключевые слова: кредитно-модульная система, учебный процесс, методика преподавания народооведения, национальное воспитание.

Annotation. The article concerns a problem of realization of a credit-unit system organization of academic activity of methods of ethnography teaching. It calls for transition into an individually-differentiated form of academic activity, info a self-dependent completing of tasks assigned by a program. Such organization of academic activity provides national education for students, development of their creative abilities and taitants.

Key words: a credit-unit system, academic activity, methods of ethnography teaching, national education.

Важливим завданням модернізації вищої освіти України є впровадження кредитно-модульної системи організації навчання, яка потребує розробки сучасних механізмів здійснення навчального процесу та визначення результатів якості освіти. Насамперед маємо вийти на новий рівень інтеграції науки і освіти. «Інформаційна революція вимагає від людини постійного оновлення знань, вміння навчатися протягом життя», - зазначив академік АПН України Віктор Андрущенко [3].

Ідеологією сучасної освіти є зміна технології від «вбивання знань» до організації самоосвіти студента. Сьогодні важливим є володіння студентом аналітичними здібностями, здатністю знаходити й обробляти інформацію, а також уміння висловлювати свої думки [2, 5]. В такому руслі висуваються такі основні вимоги до випускника вищого навчального закладу: він повинен блискуче оволодіти необхідними професійними знаннями і вміннями, інформаційними технологіями, кількома іноземними мовами, також повинен вміти швидко мобілізуватися для вирішення складних життєвих завдань. Тому особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителя-словесника до професійної діяльності.